

Opinia Polskiego Instytutu Notarialnego

z dnia 27.02.2020 r.

dotycząca

zakresu obowiązków informacyjnych notariusza w przypadku dokonania czynności otwarcia i ogłoszenia testamentu

Normy prawne: art. 652 KPC.

Literatura: M. Niedośpiał, *Glosa do wyroku SN z 15.2.2001r., II CZN 390/00*, PiP 2002, Nr 9, M. Manowska, *Wybrane zagadnienia dotyczące poświadczenia dziedziczenia*, NPN 2008, Nr 3, G. Bieniek, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia*, Rejent 2008, Nr 9, L. Kwaśnicka, B. Porębska, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia – wybrane zagadnienia praktyczne*, MoP 2008, Nr 24, H. Ciepła, *Notarialne akty poświadczenia dziedziczenia*, NPN 2009, Nr 4, R. Kapkowski, *Sporządzenie aktu poświadczenia dziedziczenia*, PiP 2009, Nr 11, M. Blok, *Notarialny akt poświadczenia dziedziczenia a sądowe stwierdzenie praw do spadku*, Rejent 2010, Nr 7-8, P. Borkowski, *Notarialne poświadczenie dziedziczenia*, Warszawa 2011, R. Wrzecieć, *W sprawie złożenia testamentu u notariusza*, Rejent 2013, Nr 1, A. Stempniak, *Postępowanie w sprawach o ogłoszenie testamentu – cz. III*, Monitor Prawniczy 2007, Nr 3, D. Celiński, *O otwarciu i ogłoszeniu testamentu przez notariusza*, NPN 2012, Nr 2, A. J. Szereda, *Zakres obowiązków notariusza wynikających z art. 652 k.p.c.*, NPN 2013, Nr 2.

I. W aktualnym stanie prawnym notariusze są uprawnieni m.in. do dokonywania otwarcia i ogłoszenia testamentu. A zatem to od wyboru zainteresowanych zależy m.in. organ dokonujący otwarcia i ogłoszenia testamentu. Może to być sąd spadku; może to być również notariusz.

II. Zgodnie z dyspozycją art. 652 KPC - o dokonanym otwarciu i ogłoszeniu testamentu notariusz zawiadamia w miarę możliwości osoby, których rozrządzenia testamentowe dotyczą, oraz wykonawcę testamentu, tymczasowego przedstawiciela i kuratora spadku. Notariusz niezwłocznie zawiadamia o tym sąd spadku, przesyłając odpis sporządzonego protokołu.

Tak określony krąg osób zawiadamianych jest, przynajmniej potencjalnie, bardzo szeroki. W związku z tym ustawa ogranicza obowiązek zawiadomień wykonywanych w trybie 652 KPC. Zawiadomienia te są dokonywane jedynie w miarę możliwości. Nie można przecież wymagać np. aby został zawiadomiony o testamencie wykonawca testamentu, który to wykonawca został ustanowiony w innym testamencie, nieznanym notariuszowi otwierającemu i ogłaszającemu testament.

Uznać przy tym trzeba, że notariusz nie ma obowiązku prowadzenia dochodzenia zmierzającego do ustalenia adresów oraz innych danych umożliwiających zawiadomienie zainteresowanych. Jednakże w miarę możliwości powinien zebrać takie informacje w toku swych czynności podejmowanych w związku ze złożeniem testamentu - w szczególności od osoby składającej testament. Powinien przy tym również wykorzystać informacje znane z urzędu. Właściwe jest np. skontrolowanie posiadanych ksiąg notarialnych pod kątem informacji o osobach wymienionych w testamencie, bądź innych podmiotach których testament dotyczy. Trudno jednocześnie, w oparciu o brzmienie art. 652 KPC, tworzyć obowiązki niemożliwe do wykonania. Ustalenie danych (imion i nazwisk, adresów) osób, których dotyczą rozrządzenia testamentowe może przybierać postać pracy detektywistycznej. Tego zaś nie można oczekiwać od organu otwierającego i ogłaszającego testament, który ma obowiązek działać jedynie w miarę możliwości. Oczywiście zbędne jest informowanie o rozrządzeniach testamentowych osób, które były obecne przy otwarciu i ogłoszeniu testamentu.

III. Właściwe w tym miejscu jest zasygnalizowanie zakresu danych, które powinny znaleźć się w zawiadomieniu, o którym mowa w art. 652 KPC. Przepis ten wprost nakazuje zawiadomić jedynie o otwarciu i ogłoszeniu testamentu. Jak można przyjąć ustawodawca uznał, że już sama informacja o otwarciu i ogłoszeniu testamentu powinna skłonić do podjęcia działań zmierzających do uzyskania treści testamentu, a następnie realizacji swych praw. Brak zainteresowania oznaczałby zatem brak ochrony. Powszechnie w literaturze postuluje się jednak, aby w zawiadomieniu podawać dodatkowe informacje. Poza faktem otwarcia i ogłoszenia testamentu oraz o dacie tej czynności właściwe wydaje się również wskazanie, jakiego rodzaju rozrządzenie dotyczy zainteresowanego.

Dodać należy, że notariusz nie dokumentuje osobnym aktem notarialnym zawiadomienia wykonanego na rzecz osób wskazanych w art. 652 KPC. Wystarczające jest przechowywanie (łącznie z protokołem otwarcia i ogłoszenia testamentu) dowodów nadania zawiadomień przesyłką poleconą wraz z ewentualnymi potwierdzeniami, pokwitowaniami odbioru.

IV. Zakres obowiązków notariusza wobec sądu spadku nie powinien budzić wątpliwości. Notariusz ma obowiązek zawiadomić niezwłocznie sąd spadku o otwarciu i ogłoszeniu testamentu. Za B. Dobrzańskim trudno przy tym mówić o niezwłoczności zawiadomienia, gdyby należało dokonywać jakiś dodatkowych czynności (B. Dobrzański [w:] *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz. Tom I pod red. Z. Resicha i W. Siedleckiego*, Warszawa 1975, s. 954). Co za tym idzie notariusz informuje sąd spadku jedynie o otwarciu i ogłoszeniu testamentu. W tym celu przesyła odpis protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu. Notariusz nie przesyła do sądu łącznie z odpisem protokołu otwarcia i ogłoszenia testamentu spadku informacji o tym, które z osób zawiadomił w trybie art. 652 KPC. Przesłaniu w tym trybie nie podlega ani otwierany i ogłaszany testament ani dowód śmierci testatora.

De lege lata norma art. 652 KPC nakazuje notariuszowi zawiadamiać sąd spadku o otwarciu i ogłoszeniu testamentu zarówno, gdy notariusz dokonuje otwarcia i ogłoszenia testamentu w trakcie poświadczenia dziedziczenia, jak i gdy czynności notariusza sprowadzają się jedynie do otwarcia i ogłoszenia testamentu.

Konkluzja: Zakres obowiązków informacyjnych notariusza dokonującego otwarcia i ogłoszenia testamentu jest ograniczony. Ograniczenie to wynika z charakteru tej czynności, a w szczególności nakierowaniu jej na zabezpieczeniu testamentu i możliwie sprawne poinformowanie zainteresowanych oraz sądu spadku o fakcie jej dokonania.